

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Prof. mr. dr. Sven Brinkhoff
Mr. drs. Marije Jeltes
Mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Mr. Aram Sprey
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam

© 2023 JurisDidact, Gorssel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 194,50 (excl. btw), tenzij anders vermeld. Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers Vanmorgen BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 4

Pretoets – 6

Blok A

Beklagrecht voor gedetineerden

A1 Inleiding – 8

A2 Formeel beklagrecht – 9

A3 Materieel beklagrecht – 16

A4 Praktische tips – 21

Blok B

Beklagrecht voor tbs-gestelden

B1 Inleiding – 23

B2 Formeel beklagrecht – 24

B3 Materieel beklagrecht – 30

B4 Praktische tips – 38

Afkortingenlijst – 40

Antwoorden pretoets en casuïstiek – 41

Noten en literatuur – 44

Toetsvragen – 47

Inleiding

Elke strafrechtadvocaat krijgt ermee te maken: vragen van gedetineerde of tbs-gestelde cliënten over hun rechtspositie binnen de penitentiaire inrichting en/of tbs-kliniek, dan wel cliënten die ergens over in beklag willen bij de beklagcommissie of in beroep bij de RSJ. Meer of minder juridische problemen die voor u als advocaat wellicht bijzaak zijn naast een hectische strafpraktijk, maar die voor uw cliënt soms van groot belang zijn.

In deze nascholing komen de hoofdlijnen van het beklag- en beroepsrecht voor meerderjarige gedetineerden en tbs-gestelden aan de orde. Daarbij is er niet alleen aandacht voor de relevante wet- en regelgeving, maar ook biedt deze cursus de benodigde praktische tools waarmee u in de dagelijkse praktijk uw voordeel kunt doen. In Blok A komt het beklagrecht voor (meerderjarige) gedetineerden aan de orde, in Blok B bespreek ik het beklagrecht voor tbs-gestelden.

Het doel van deze nascholing is om u als advocaat een gedegen juridische basis geven voor het voeren van beklag- en beroepsprocedures, waarbij de meest voorkomende klachten en procedures worden besproken.

Deze juridische nascholing is in de volgende blokken opgedeeld:
Beklagrecht voor gedetineerden
Beklagrecht voor tbs-gestelden

- **Blok A**
- **Blok B**
- *Opmerking*
- **Doelstellingen**
- *Criteria toets*

Deze nascholing is in twee gedeelten, Blok A en B door te werken. U zult voor de blokken elk 1,5 uur nodig hebben. Mogelijk beklijft de stof beter als u het programma in twee gedeelten doorwerkt.

Na het doorlopen van deze nascholing:

- heeft u kennis over het beklag- en beroepsrecht van gedetineerden;
- heeft u kennis over het beklag- en beroepsrecht van tbs-gestelden;
- heeft u praktische kennis over de dagelijkse beklag- en beroepspraktijk.

U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.

■ *Over de docent*

Mr. Aram Sprey is advocaat in Amsterdam en werkzaam bij Bureau TBS Advocaten. In zijn dagelijkse praktijk verleent hij bijstand in tbs- en strafzaken. Met enige regelmaat staat hij gedetineerden en tbs-gestelden bij in beklag- en beroepsprocedures. Aram heeft in het verleden onderwijservaring opgedaan als docent strafrecht bij de Hogeschool Leiden.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennis is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pretoets maken. De resultaten van de pretoets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Kan een gedetineerde in beklag tegen plaatsing in een strafcel?
 - A Nee, de gedetineerde heeft geen rechtsmiddel.
 - B Ja, dat kan.
 - C Nee, de gedetineerde kan enkel in beroep bij de RSJ.
 - D Ja, mits de plaatsing in een strafcel drie dagen heeft geduurd.

- 2 Hoe kan een gedetineerde ervoor zorgen dat de tenuitvoerlegging van een disciplinaire straf wordt geschorst in afwachting van de verdere beklagprocedure?
 - A De gedetineerde kan een schorsingsverzoek indienen bij de voorzitter van de RSJ.
 - B De gedetineerde kan een schorsingsverzoek indienen bij de directeur van de inrichting waar hij verblijft.
 - C De gedetineerde kan een schorsingsverzoek indienen bij de voorzitter van de commissie van toezicht.
 - D De gedetineerde kan een schorsingsverzoek indienen bij de rechtbank.

- 3 Wat is voor een gedetineerde de termijn voor het indienen van beroep tegen een uitspraak van de beklagcommissie?
 - A Binnen 14 dagen na ontvangst uitspraak.
 - B Binnen 30 dagen na ontvangst uitspraak.
 - C Binnen 7 dagen na ontvangst uitspraak.
 - D Binnen 14 dagen na betekening uitspraak.

- 4 Waartegen kan een gedetineerde niet in beklag bij de beklagcommissie?
 - A Tegen de uitsluiting van deelname aan activiteiten.
 - B Tegen de inzet van cameraobservatie in een afzonderingscel.
 - C Tegen een beslissing tot degradatie van de gedetineerde.
 - D Tegen de overplaatsing naar een andere inrichting.

- 5 Wat is een kerntaak van de maandcommissaris?
- A Bemiddelen.
 - B Regelgeving opstellen.
 - C Rechtspreken.
 - D Voorlopige voorzieningen treffen.
- 6 Na hoeveel dagen kan een tbs-gestelde in beklag tegen een afzonderingsmaatregel?
- A Beklag is meteen na oplegging van de maatregel mogelijk.
 - B Na 1 dag.
 - C Na 2 dagen.
 - D Na 7 dagen.
- 7 Heeft een tbs-gestelde een rechtsmiddel tegen plaatsing op een afdeling voor zeer intensieve specialistische zorg (ZISZ-afdeling)?
- A Ja, hij kan in beklag bij de beklagcommissie.
 - B Ja, hij kan in beroep bij de RSJ.
 - C Ja, hij kan een bezwaarschrift indienen bij de rechtbank.
 - D Nee, hij heeft geen rechtsmiddel.
- 8 Door wie kan een tbs-gestelde zich tijdens een beklagzitting laten bijstaan?
- A Door een advocaat.
 - B Door een medepatiënt, mits de beklagcommissie daarvoor toestemming verleent.
 - C Door een tolk.
 - D Alle drie de opties zijn juist.
- 9 Tegen welke beslissing staat rechtstreeks beroep open bij de RSJ?
- A Tegen plaatsing in een separatuurimte.
 - B Tegen de toepassing van a-dwangbehandeling.
 - C Tegen een beperking van contact met de buitenwereld.
 - D Tegen een afdelingsarrest.
- 10 Wie verleent de verlofmachtiging voor verlof van een tbs-gestelde?
- A De minister van Justitie en Veiligheid.
 - B De directeur van de inrichting.
 - C De voorzitter van de beklagcommissie.
 - D De voorzitter van de RSJ.

CASUS 1

Strafcel

Uw gedetineerde cliënt Gert belt u op omdat hij in beklag wil tegen zijn opsluiting in een strafcel. Op het moment dat hij u belt, is het zes dagen geleden dat hij te horen kreeg dat hij diezelfde dag in de strafcel zou worden geplaatst.

- a** Kan uw cliënt tegen deze strafcelplaatsing in beklag?

- b** U heeft nog geen onderliggende stukken en vindt het lastig om het klaagschrift te onderbouwen op basis van hetgeen uw cliënt u telefonisch vertelt. Wat doet u?

- c** Uw cliënt wil niet in de strafcel blijven totdat zijn klaagschrift op zitting wordt behandeld door de beklagcommissie en wil er zo snel mogelijk uit. Wat kunt u voor hem doen?

A1

Inleiding

In Blok A van deze nascholing bespreek ik het beklagrecht voor gedetineerden. In onderdeel A2 bespreek ik de procedurele regels. In onderdeel A3 komt het materiële beklagrecht aan de orde en behandel ik een aantal onderwerpen waarover veel wordt geklaagd. Dit blok sluit af met een paar praktische tips. In deze nascholing gebruik ik

het woord ‘beklagrecht’. Met de term ‘beklagrecht’ wordt bedoeld op het geheel aan regels waarmee de rechtsbescherming van gedetineerden wordt geregeld. Hiermee worden derhalve niet alleen de beklagprocedures aangeduid, maar ook de beroepsprocedures bij de RSJ vallen hieronder.

■ **Relevante wet- en regelgeving**

Het beklagrecht voor gedetineerden is primair vastgelegd in de Penitentiaire beginselenwet (Pbw), die sinds 1999 van toepassing is. Naast de rechtsbescherming van gedetineerden regelt de Pbw ook de materiële rechtspositie van gedetineerden. Een deel van de bepalingen uit de Pbw is nader uitgewerkt in de Penitentiaire maatregel. Voorts zijn de verscheidene ministeriële regelingen en circulaire, waarin tal van regels uit de Pbw zijn uitgewerkt, voor de beklagpraktijk relevant. Tot slot wijs ik in dit verband nog op de huisregels van de inrichting, die bij de commissie van toezicht kunnen worden opgevraagd.

A2

Formeel beklagrecht

■ **Beklagwaardige beslissingen**

Een gedetineerde kan beklag doen over een hem betreffende beslissing die door of namens de directeur is genomen (art. 60, eerste lid, Pbw). Een weigering of verzuim door de directeur om te beslissen wordt met een beslissing gelijkgesteld (art. 60, tweede lid, Pbw). Voorbeelden van beklagwaardige beslissingen van de directeur zijn de weigering om een poststuk van een gedetineerde te verzenden,¹ de afwijzing van een verzoek om bezoek zonder toezicht te ontvangen,² het uitsluiten van een gedetineerde van de arbeid,³ de beslissing tot degradatie van een gedetineerde,⁴ de afwijzing van een verzoek tot kortdurend re-integratieverlof,⁵ de disciplinaire straf van opsluiting in eigen cel zonder televisie⁶ en de oplegging van een belverbod.⁷

Omdat het enkel mogelijk is beklag te doen over beslissingen, is het niet mogelijk om een klaagschrift in te dienen over feitelijke handelingen. Denk hierbij aan klachten over de bejegening van een gedetineerde door een piw’er of klachten over de temperatuur van het eten; hierover kan een gedetineerde zich niet rechtstreeks beklagen. Deze beperking kan worden omzeild door een beslissing van de directeur uit te lokken, bijvoorbeeld door de directeur te vragen om op te treden tegen de betrokken piw’er. Als de directeur dit weigert, kan over deze afwijzende beslissing een klaagschrift worden ingediend. Ook is denkbaar dat beklag toch mogelijk is doordat de feitelijke handeling rechtstreeks voortvloeit uit een aan de directeur toe te rekenen beslissing. Een voorbeeld hiervan is de zaak waarin een gedetineerde zich beklaagde over het feit dat aan hem een niet-werkende telefoonkaart was verstrekt.⁸ De algemene procedure in de inrichting was dat alle gedetineerden een werkende

telefoonkaart verstrekt kregen. Omdat de klacht zag op de concrete toepassing van een algemene procedure, was sprake van een beklagwaardige beslissing. Een ander voorbeeld zien we bij schending van het recht op luchten gedurende één uur per dag. Omdat de gedetineerde zich dan beklagt over het hem niet bieden van de gelegenheid voor een dagelijks verblijf in de buitenlucht gedurende één uur, is sprake van een door of namens de directeur genomen beslissing.⁹

Niet alleen door, maar ook namens de directeur genomen beslissingen zijn vatbaar voor beklag. Daardoor is beklag mogelijk tegen beslissingen die door het personeel worden genomen. Hiervoor is vereist dat de directeur formele zeggenschap heeft over de genomen beslissing. Heeft de directeur geen formele zeggenschap, dan is beklag op grond van art. 60, eerste lid, Pbw niet mogelijk. Dit is bijvoorbeeld het geval bij medische handelingen van een inrichtingsarts of fysiotherapeut: daartegen staat geen beklag open op grond van art. 60, eerste lid, Pbw. Tot slot wordt gewezen op de mogelijkheid om beklag te doen over het vervoer door DV&O (art. 68a Pbw voor beklag, art. 71a Pbw voor beroep), alsmede op de mogelijkheid om beroep in te stellen tegen medisch handelen (art. 71b-71f Pbw). Ik volsta met de enkele verwijzing naar deze procedures.

■ Klaagschrift

Een gedetineerde kan beklag doen door een klaagschrift in te dienen bij de beklagcommissie bij de inrichting waar de beslissing waarover hij klaagt, is genomen (art. 61, eerste lid, Pbw). Als advocaat kunt u dit ook namens uw cliënt doen. Het is niet mogelijk mondeling beklag in te stellen. In het klaagschrift moeten de redenen van het beklag worden opgenomen (art. 61, derde lid, Pbw). Als de gedetineerde over de beslissing waarover hij klaagt geen verzoek tot bemiddeling heeft gedaan, moet hij bovendien de redenen hiervoor in het klaagschrift vermelden (art. 61, derde lid, Pbw). Het klaagschrift moet uiterlijk zijn ingediend op de zevende dag na de dag waarop de gedetineerde kennis heeft gekregen van de beslissing waarover hij klaagt. Een na het verstrijken van deze termijn ingediende klacht is toch ontvankelijk, als redelijkerwijs niet kan worden geoordeeld dat de gedetineerde in verzuim is geweest (art. 61, vijfde lid, Pbw).

In de praktijk komt het regelmatig voor dat de advocaat namens een gedetineerde cliënt een klaagschrift indient. Het is gebruikelijk dat dit per e-mail gebeurt. De vormvereisten die gelden bij het instellen van beroep in een strafzaak (volmacht, handtekening, etc.) gelden in een beklagprocedure niet. Dit maakt het relatief eenvoudig om namens een cliënt een klaagschrift in te dienen. Een e-mail waarin de advocaat kenbaar maakt dat hij namens zijn cliënt een klaagschrift indient, onder vermelding van de gronden en de beslissing waarover wordt geklaagd, volstaat.

Als gezegd, schrijft de Pbw voor dat het klaagschrift met redenen wordt omkleed. Het is raadzaam dat de advocaat, die namens zijn cliënt een klaagschrift indient, de gronden zo volledig mogelijk naar voren brengt. De directeur wordt hierna namelijk om inlichtingen gevraagd en die verstrekt hij naar aanleiding van het klaagschrift. Bovendien wordt het in de praktijk niet altijd toegestaan om tijdens de beklagzitting nog nieuwe gronden naar voren te brengen; hier wordt door de verschillende beklagcommissies wisselend mee omgegaan. U loopt dan ook een risico wanneer u de kaarten tegen de borst houdt tot aan de zitting.

Soms lukt het echter niet om binnen de korte beklagtermijn van zeven dagen de gronden volledig in te dienen, bijvoorbeeld doordat uw cliënt u pas vlak voor het verstrijken van de beklagtermijn informeert, of doordat u nog niet over alle relevante stukken beschikt. In dat geval kunt u het klaagschrift binnen de beklagtermijn pro forma indienen, waarna u van de beklagcommissie een nadere termijn krijgt voor het aanvullen van de gronden. Dit stelt u in voorkomende gevallen in de gelegenheid om overleg te voeren met uw cliënt, stukken op te vragen bij de inrichting, etc. Wanneer ik een klaagschrift pro forma indien, vraag ik in het klaagschrift altijd om een termijn waarbinnen de gronden moeten zijn ingediend. Meestal krijg je daar een paar weken de tijd voor.

- **De beklagcommissie** De beklagcommissie beoordeelt de klaagschriften die op grond van art. 60, eerste lid, Pbw worden ingediend. De beklagcommissie is een commissie die is samengesteld uit leden van de commissie van toezicht. De beklagcommissie bestaat uit drie leden (art. 62, eerste lid, Pbw). Als het beklag van eenvoudige aard is, dan wel kennelijk niet-ontvankelijk, dan wel kennelijk ongegrond, dan kan het klaagschrift enkelvoudig worden behandeld (art. 62, derde lid, Pbw).
- **Zitting** Het uitgangspunt is dat het klaagschrift ter zitting wordt behandeld, tenzij de beklagcommissie het beklag aanstonds kennelijk niet-ontvankelijk, kennelijk ongegrond of kennelijk gegrond acht (art. 64, eerste lid, Pbw). Uw cliënt heeft het recht zich tijdens deze zitting te laten bijstaan door een advocaat of een andere vertrouwenspersoon die daartoe toestemming heeft gekregen (art. 65, eerste lid, Pbw). Ook heeft hij recht op kennisneming van de gedingstukken (art. 65, derde lid, Pbw). Als u als advocaat in de beklagprocedure bekend bent bij de beklagcommissie, worden de stukken voorafgaand aan de zitting aan u verstrekt.

De beklagcommissie kan bij andere personen mondeling of schriftelijk inlichtingen inwinnen (art. 64, vierde lid, Pbw). Op grond van deze bepaling kan de beklagcommissie dus ook een getuige of deskundige horen. Het komt zelden voor dat een getuige of deskundige op zitting wordt gehoord. Wanneer nadere informatie nodig is, wordt de zaak in de regel aangehouden, zodat de

schriftelijke inlichtingen kunnen worden ingewonnen. Als u op voorhand voorziet dat het noodzakelijk is om nog nadere informatie in te winnen, is het raadzaam hierover voorafgaand aan de zitting contact te zoeken met de beklagcommissie.

Soms komt het voor dat een gedetineerde (inmiddels) in een andere inrichting verblijft. In dat geval kan de gedetineerde rogatoir worden gehoord door een lid van de beklagcommissie van de inrichting waar de gedetineerde op dat moment verblijft (art. 65, vierde lid, Pbw).

■ *Uitspraak*

De beklagcommissie doet zo spoedig mogelijk uitspraak, maar in ieder geval binnen vier weken, te rekenen vanaf de datum waarop het klaagschrift is ontvangen (art. 67, eerste lid, Pbw). Deze termijn kan met ten hoogste vier weken worden verlengd. In de praktijk worden deze termijnen vaak niet gehaald. De beklagcommissie kan het beklag (geheel of gedeeltelijk) niet-ontvankelijk verklaren, ongegrond verklaren of gegrond verklaren (art. 68, eerste lid, Pbw). De beklagcommissie verklaart het beklag gegrond als de beslissing in strijd is met een in de inrichting geldend voorschrift of een ieder verbindende bepaling van een in Nederland geldend verdrag, dan wel indien de beslissing bij afweging van alle in aanmerking komende belangen, waaronder de veiligheid van de samenleving en de belangen van slachtoffers en nabestaanden, onredelijk of onbillijk moet worden geacht (art. 68, tweede lid, Pbw). Uit deze formulering kan worden afgeleid dat de beklagcommissie slechts marginaal toetst: beoordeeld wordt of de directeur in redelijkheid tot zijn beslissing kon komen, niet of de beklagcommissie dezelfde beslissing zou hebben genomen.

Als voorbeeld van een zaak waarin de beklagcommissie oordeelde dat een beslissing in strijd was met een in de inrichting geldend voorschrift, kan worden gewezen op de zaak die draaide om een visitatie van een gedetineerde in aanwezigheid van een vrouwelijke medewerker, wat in strijd is met art. 29, vierde lid, Pbw.¹⁰ Of het geval waarin de directeur er in strijd met art. 26, vierde lid, Pbw, onvoldoende zorg voor had gedragen dat een gedetineerde de behandeling van zijn strafzaak kon bijwonen, waardoor de gedetineerde deze was misgelopen.¹¹ Of de zaak waarin het gebruik van een foto zonder hoofddoek binnen de PI een schending opleverde van art. 9 EVRM,¹² wat natuurlijk een bepaling is van een in Nederland geldend verdrag. Als voorbeeld van een beslissing die door de beklagcommissie als onredelijk en onbillijk is gekwalificeerd, kan worden gewezen op de beslissing om een gedetineerde een disciplinaire straf op te leggen vanwege een positieve urinecontrole, met degradatie tot gevolg, terwijl de gedetineerde niet op het recht op een herhalingsonderzoek was gewezen.¹³ Ander voorbeeld is de beslissing van de directeur om een gedetineerde in een meerpersoonscel te plaatsen, zonder daarvoor eerst diens